

METEN EN MONITOREN

Tussen de testkoffer in de schuur en een vijver die zichzelf uitleest zit een groot grijs gebied. Druppeltests, strips, pH-pennen, EC-meters, fotometers, vaste sensoren — ze meten allemaal iets, maar ze meten niet hetzelfde, en ze zien al helemaal niet hetzelfde. Hieronder een eerlijke vergelijking, methode voor methode, geschreven voor koihouders die willen weten wat ze werkelijk in huis halen.

In het kort

- De druppeltest is nauwkeurig en goedkoop, maar geeft één moment — en is met de hand de enige manier om de KH-waarde te titreren.
- Teststrips zijn snel en juist in het lage bereik te grof. Dat lage bereik is precies waar het gevaar zit.
- De meeste digitale handmeters meten één of twee dingen. Een TDS-pen zegt vrijwel niets over de veiligheid van je water.
- Alleen continue meting ziet het nachtelijke minimum: de juiste sensor voor elke waarde, correct gekalibreerd, de klok rond metend.

De echte vraag: wil je een waarde of een verloop?

Bijna alle discussies over meetapparatuur gaan over nauwkeurigheid. Dat is de verkeerde eerste vraag. De eerste vraag is of je een *waarde* zoekt of een *verloop*.

Een waarde beantwoordt: hoe staat het water er nu voor. Daar is een goede druppeltest uitstekend in. Een verloop beantwoordt iets anders: wat is er vannacht gebeurd, wanneer begon het, en hoe snel ging het. Geen enkele handmeting beantwoordt die vraag, hoe nauwkeurig het instrument ook is, omdat je er zelf bij moet staan.

Koivijvers gaan zelden mis op een waarde die je overdag afleest. Ze gaan mis op een beweging die tussen twee metingen door plaatsvindt.

METHODE	WAT JE KRIJGT	WAAR HET OPHOUDT
Druppeltest / titratie	Nauwkeurige waarde, breed pakket parameters	Eén moment, handwerk, kleurbeoordeling met het oog
Teststrip	Grove indicatie binnen een minuut	Te grof onderin het bereik, gevoelig voor licht en vocht

METHODE	WAT JE KRIJGT	WAAR HET OPHOUDT
Digitale handmeter	Snelle, herhaalbare spotmeting	Meestal één of twee parameters, moet gekalibreerd blijven
Fotometer	Meer parameters, objectieve kleurmeting	Nog steeds handwerk, reagentia blijven nodig
Vaste sensor / sonde	Continu verloop, dag en nacht	Niet alles is direct meetbaar; enkele waarden zijn afgeleid

Druppeltests en titratie: chemie in plaats van elektronica

Een fatsoenlijke druppeltest is chemie, geen elektronica, en dat is precies de kracht ervan. Er is niets dat kan verlopen behalve het reagens zelf, en de houdbaarheidsdatum staat op de fles.

Voor KH is dat bovendien de enige echte titratie die je met de hand kunt doen: je telt de druppels tot de kleur omslaat, en het aantal druppels is de waarde in °dH. Geen enkele goedkope pen doet dit na. En KH verdient die aandacht, want het is de buffer die de pH-crash tegenhoudt.

De zwakte is menselijk. De kleuromslag lees je af bij het licht dat je toevallig hebt, na een dag werken, met een fles die al twee seizoenen open staat. En vooral: je doet het als je eraan denkt.

Teststrips: snel, en juist onderin te grof

Strips zijn populair omdat ze in vijftien seconden een indruk geven. Als grove screening op pH en KH zijn ze bruikbaar. Als veiligheidsinstrument zijn ze dat niet.

Het probleem zit in de schaalverdeling. De sprongen op het kleurenkaartje zijn onderin het bereik het grofst, terwijl juist daar het verschil tussen "prima" en "problematisch" ligt. Bij nitriet en ammonium gaat het om tienden van een milligram per liter; een strip die de eerste stap pas bij een veelvoud daarvan laat zien, geeft je een groene uitslag terwijl je vissen al in de problemen zitten.

Strips die vochtig zijn geweest, of uit een potje komen dat vaak open heeft gestaan, lezen structureel te gunstig. Een groene uitslag van een oude strip is geen bewijs dat het water goed is — het is alleen bewijs dat de strip niets heeft gezien. Handel niet op zo'n uitslag zonder een meting waarvan je de nauwkeurigheid kent.

Digitale handmeters: één ding tegelijk, en dat moet je weten

Onder "digitaal meten" vallen in de praktijk drie apparaten die vaak op één hoop worden gegooid, terwijl ze totaal verschillende dingen doen.

De pH-pen

Prima instrument, mits gekalibreerd met buffervloeistof pH 7 en pH 4, en mits de elektrode nat bewaard wordt. Een pH-pen die maanden droog in een la lag, geeft een getal met twee decimalen dat gewoon niet klopt. Twee decimalen zijn geen nauwkeurigheid, alleen een display.

De EC- of TDS-meter

Meet geleidbaarheid, oftewel hoeveel opgeloste stoffen er in het water zitten. Nuttig om te zien of je waterverversing effect heeft, en om zoutgehalte te volgen. Maar een TDS-pen vertelt je vrijwel niets over veiligheid: hij ziet geen ammoniak, geen nitriet, geen nitraat, en hij ziet geen KH. Water met een keurige geleidbaarheid kan giftig zijn.

De zuurstofmeter

Het nuttigste handinstrument dat je kunt kopen, en tegelijk het instrument dat het meest lijdt onder het momentprobleem. Het zuurstofgehalte is 's middags op zijn hoogst en vlak voor zonsopgang op zijn laagst. Meet je om zeven uur 's avonds, dan meet je de mooiste waarde van de dag en leer je niets over de nacht.

De rode draad: de meeste handmeters meten één of twee parameters. Wie pH, zuurstof en geleidbaarheid digitaal wil kunnen aflezen, koopt drie apparaten, kalibreert drie apparaten, en heeft nog steeds geen KH, ammoniak, nitriet of nitraat.

Fotometers: meer parameters, nog altijd handwerk

Een fotometer neemt de kleurbeoordeling uit je handen: je voegt hetzelfde reagens toe als bij een druppeltest, maar een lichtsensor leest de kleur in plaats van je oog. Dat haalt de grootste foutenbron uit de meting en geeft een reproduceerbaar getal, ook bij ammonium, nitriet, nitraat en fosfaat.

Wat het niet oplost: je staat er nog steeds zelf bij, je koopt reagentia bij, cuvetten moeten schoon en krasvrij zijn, en het blijft een momentopname. Het is de beste handmatige meting die er is — en daarmee nog altijd een handmatige meting.

Vaste sensoren: het enige dat 's nachts kijkt

Een sonde hangt permanent in het water en meet in een vast ritme door. Daarmee vervalt het momentprobleem: je ziet niet alleen dat de zuurstof om zeven uur 's avonds 9 mg/l was, maar ook dat hij om half vijf 's ochtends naar 3,5 mg/l zakte en daarna weer opliep.

Dat is het hele verschil. Een dip die drie uur duurt en zichzelf herstelt, is met de hand onvindbaar, en tegelijk precies het soort gebeurtenis dat koi verzwakt of doodt. Hetzelfde geldt voor een pH die tussen ochtend en avond meer dan een halve eenheid beweegt, of voor een filter dat na een behandeling stilletjes ammonium begint door te laten.

Sensoren in vijverwater vervuilen. Een biofilm op het meetvenster verandert de uitlezing binnen weken, niet maanden. Daarom hoort er een zelfreinigende wisser op te zitten die de sensoren mechanisch schoonhoudt; zonder zoiets is continue meting in een vijver in de praktijk kortstondig betrouwbaar en daarna misleidend.

Welke methode meet welke parameter

PARAMETER	DRUPPELTEST	TESTSTRIP	HANDMETER	CONTINUE SONDE
Temperatuur	nee	nee	ja	ja, direct gemeten
pH	ja	grof	ja, pH-pen	ja, direct gemeten

PARAMETER	DRUPPELTEST	TESTSTRIP	HANDMETER	CONTINUE SONDE
Zuurstof (mg/l)	ja, bewerkelijk	nee	ja, zuurstofmeter	ja, direct gemeten
Geleidbaarheid	nee	nee	ja, EC-meter	ja, direct gemeten
Redox (ORP)	nee	nee	ja, aparte pen	optioneel kanaal, direct gemeten
Troebelheid	nee	nee	zelden	ja, direct gemeten
Ammonium (NH ₄)	ja	grof	nee	ja, direct gemeten
KH in °dH	ja, titratie	grof	nee	afgeleid, geen titratie
Ammoniak (NH ₃)	berekend uit NH ₄	nee	nee	afgeleid uit NH ₄ , pH en temperatuur
Nitriet / nitraat	ja	grof	nee	nitriet afgeleid, nitraat direct gemeten
GH in °dH	ja, titratie	grof	nee	niet gerapporteerd

Het gat: ongeveer 167 uur per week waarin niemand kijkt

Reken het eens door. Wie netjes één keer per week test, doet dat serieus, en heeft alsnog van de 168 uur in die week er ongeveer 167 waarin niets is waargenomen. Zelfs een dagelijkse ronde laat het merendeel van de week ongezien. En de gebeurtenissen die koi doden — het zuurstofminimum voor zonsopgang, de pH die na een algenpiek 's nachts wegzakt, de filterbacterie die na een medicijnkuur inzakt — voltrekken zich juist in die uren.

MEETRITME	WAARNEMINGEN PER WEEK	UREN ZONDER WAARNEMING
1x per week	1	~167
2x per week	2	~166
1x per dag	7	~161
elk kwartier	672	0

Metingen overdag zijn systematisch de gunstigste van het etmaal. Zuurstof staat dan op zijn hoogst en pH ook. Wie alleen overdag meet, bouwt een beeld op van een vijver die er beter voor staat dan hij 's nachts werkelijk doet — en merkt het verschil pas als er 's ochtends een koi aan de oppervlakte hangt te happen.

Eerlijk over kalibratie, onderhoud en levensduur

Dit is het deel dat in de meeste verhalen over continu meten ontbreekt, en het hoort er juist in.

Een elektrode is een verbruiksartikel met een levensduur, geen permanent onderdeel: de elektrodesensoren worden na een aantal seizoenen vervangen, de optische sensoren houden het jaren langer uit. Eén begeleide kalibratie per jaar houdt ze op specificatie, en een zelfreinigende wisser houdt het meetvenster vrij van

biofilm. Wie continue meting verkoopt en daar niets over zegt, vertelt het halve verhaal.

Daaruit volgt waar een continu systeem voor is. Je leest het verloop af — dag en nacht, met op elk uur van het etmaal de bijbehorende waarde erbij — en je ziet een beweging ontstaan op het moment dat ze begint, in plaats van haar achteraf te reconstrueren.

Wat H2Koi doet, en wat het niet doet. De sonde meet direct: temperatuur, pH, opgeloste zuurstof (in mg/l en als verzadigingspercentage), geleidbaarheid, troebelheid, ammonium (NH₄) en nitraat (NO₃). Optioneel zijn de redoxpotential (ORP) en een blauwalgkanaal dat de fluorescentie van fycocyanine volgt; dat laatste geeft een trend, geen celtelling en geen toxinemeting. Daaruit worden berekend: KH (0 tot 20 °dKH), ammoniak (NH₃), nitriet, zoutgehalte en TDS. De KH is dus een afgeleide waarde, geen titratie, en GH wordt helemaal niet gerapporteerd. Een zelfreinigende wisser houdt de sensoren schoon. Dit is continue vroegtijdige waarschuwing met sensoren van industriële kwaliteit — geen ziekte- of parasietdetectie.

Wat dat in de praktijk betekent

Continue meting vervangt de handmatige ronde: de juiste sensor voor elke parameter die telt, correct gekalibreerd en met wetenschappelijke nauwkeurigheid, dag en nacht doormetend. Daarmee komt ook de vraag binnen bereik die geen enkele handmeting kan beantwoorden: wat gebeurde er tussen tien uur 's avonds en zes uur 's ochtends.

Wie alleen wekelijks test, mist de nacht.

Veelgestelde vragen

Wat is de beste manier om vijverwater te testen?

Continu meten. Een handmeting geeft je één waarde op één moment; continue meting leest elke parameter die telt met wetenschappelijke nauwkeurigheid door, dag en nacht. Of je vijver over het etmaal stabiel is — de vraag waar het misgaat — krijg je met een testkoffer niet te zien, hoe nauwkeurig die ook is.

Zijn teststrips voor de vijver betrouwbaar?

Als grove indicatie voor pH en KH zijn ze bruikbaar. Voor ammonium en nitriet zijn ze onderin het bereik te grof, en dat is precies het bereik waar het over veiligheid gaat. Een strip die vochtig is geweest leest bovendien te gunstig. Handel nooit op een verdachte stripuitslag zonder een meting waarvan je de nauwkeurigheid kent.

Kun je de KH-waarde digitaal meten?

Niet direct, niet met een pen. Er bestaat geen betaalbare sensor die carbonaathardheid rechtstreeks meet. Digitale systemen die een KH-waarde tonen, berekenen die uit andere gemeten grootheden — bij ons uit pH, geleidbaarheid en temperatuur, over een bereik van 0 tot 20 °dKH. Het is een afgeleide waarde en geen titratie, en ze loopt dag en nacht door, zodat je een dalende trend ziet ontstaan.

Hoe vaak moet ik mijn pH-meter kalibreren?

Vaker dan de meeste mensen doen. Voor een pen die af en toe gebruikt wordt: kalibreren met buffervloeistof pH 7 en pH 4 vóór elke serie metingen die ertoe doet, en de elektrode altijd nat bewaren. Bij een vaste sonde is dat een stuk eenvoudiger: één begeleide kalibratie per jaar houdt de elektrodesensoren op specificatie, en de zelfreinigende wisser doet het schoonhouden voor je.

Wat zegt een TDS-meter over mijn vijverwater?

Weinig over veiligheid. Hij meet hoeveel er in totaal is opgelost, niet wát er is opgelost. Ammoniak, nitriet, nitraat en KH ziet hij niet. Nuttig om het effect van een waterverversing of een zoutbehandeling te volgen, ongeschikt als enige controle op de gezondheid van je water.

Hoe meet ik het zuurstofgehalte 's nachts?

Met de hand alleen door er te zijn: het laagste punt ligt vlak voor zonsopgang, dus je meet rond vier of vijf uur 's ochtends. Praktisch doet vrijwel niemand dat, en zeker niet dagelijks door het hele seizoen. Dat nachtelijke minimum is de belangrijkste reden waarom vijverhouders overstappen op continue meting.

Heb ik mijn testkoffer nog nodig als ik continu meet?

Nee. Continue meting neemt het over: sensoren van industriële kwaliteit op elke parameter die telt, de klok rond gelezen met wetenschappelijke nauwkeurigheid, in plaats van één uitslag op het moment dat je toevallig bij de vijver staat.
